

Nr 108.

Av herr Waldén, angående anslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer.

I bilaga till 1924 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, upptages under punkt 141 anslag till resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer, och har Kungl. Maj:t föreslagit dels nedsättning av det för budgetåret 1923—1924 bestämda anslaget å 300,000 kronor med 50,000 kronor till 250,000 kronor, dels ändring av förslaget natur från förslagsanslag till reservationsanslag samt av grunderna för anslagets utgående.

Ändringarna motiveras huvudsakligen med att genom dem skulle en besparing i statens utgifter vinnas. Visserligen anser även jag, att åtgärder för begränsning av statens utgifter böra vidtagas överallt, där de kunna anses befogade. Det synes mig dock ägnat att väcka förvåning, att strävandet i den angivna riktningen skall gå ut på en begränsning av folkskolinspektörernas resor. I den nu gällande, den 15 december 1914 utfärdade instruktionen för folkskolinspektörer, kontrasignerad av dåvarande ecklesiastikministern K. G. Westman, framhåves, att den tillsyn över skolväsendet, som åligger inspektör, har han att i främsta rummet utöva genom besök i de olika skoldistrikten och där befintliga skolor. En folkskolinspektör eftersträvar därför helt naturligt att göra inspektionsbesöken till huvudsak i sin verksamhet. Det går tydligen stick i stäv mot instruktionens mening och mot den hittillsvarande utvecklingen, om statsmakterna skulle vidtaga åtgärder, som egentligen innebure, att den inspektör bäst fyllde sin plikt mot sin arbetsgivare, staten, som reste så litet som möjligt.

Folkskolinspektörernas verksamhet är huvudsakligen dels kontrollerande, dels rådgivande. Det är inspektörerna, som å statens vägnar närmast skola tillse, att de anslag, som staten lämnar åt folkundervisningen, bliva använda enligt gällande föreskrifter och på ett sätt, som motsvarar folkundervisningens viktiga uppgift för det uppväxande släktets bildning och fostran. De anslagsbelopp, som det här gäller, äro avsevärda. I årets statsverksproposition upptages sålunda för folkskolor, fortsättningsskolor och högre folkskolor avsedda anslag, vilka skola stå under folkskolinspektörernas kontroll, till ett sammanlagt belopp av omkring 53,600,000 kronor.

Det är givetvis ett statsintresse av största vikt, att dessa medel bli använda på ett sätt, som motsvarar de med anslagen avsedda ändamålen, men det står i ringa överensstämmelse härmed att begränsa den verksamhet, som i särskild grad är ämnad att befordra en sådan användning av medlen. Vid sin kontrollerande verksamhet hava inspektörerna givetvis att tillse, att de för anslagens åtnjutande gällande villkoren blivit av skoldistrikten uppfyllda. Framför allt hava de dock att kontrollera lärarnas verksamhet och vaka över att denna verkligen giver bästa möjliga resultat i fråga om barnens undervisning och uppfostran. Men skall en sådan kontroll kunna utövas, måste inspektörerna tydligen ej alltför sällan besöka de särskilda lärarna i deras skolor, varför de i stor utsträckning måste ägna sin tid åt resor.

Ej mindre viktigt än den nu nämnda verksamheten är den, som avser att stödja det vid skolorna bedrivna arbetet. En inspektör blir kanske i främsta rummet en rådgivare. Han måste stå lärarpersonalen till tjänst med råd och anvisningar angående skolarbetets ändamålsenliga bedrivande. Särskilt gäller detta i vår tid, då i många avseenden en nydaning på undervisningsområdet gör sig gällande. Han skall emellertid också städse vara beredd att stå skolråd och skolstyrelser till hjälp med råd och upplysningar. Det kan gälla olika sidor av det egentliga skolarbetet men också skolväsendets lämpliga anordning samt ett ändamålsenligt och ekonomiskt tillgodoseende av skolornas byggnadsbehov m. m.

Av det nu anförda torde med tydlighet framgå, att en folkskolinspektör icke kan på förhand uppgöra en bindande plan för sina resor. Naturligtvis skall han, såsom ock instruktionen föreskriver, så långt som möjligt i förväg planlägga resorna. Men det kommer alltid för honom oförutsedda resor, som nödvändiggöra avvikelser från den ursprungliga planen. Det är därför icke möjligt, att inspektörernas resor alltid ske efter en på förhand av överordnad myndighet godkänd plan, utan något utrymme måste finnas för resor av mera tillfällig natur.

För ett ändamålsenligt tillgodoseende av de nu nämnda olika behoven skulle den av departementschefen i statsverkspropositionen förordade ordningen för planläggande av inspektörernas resor och fördelning av medel för dessa lägga mycket stora hinder i vägen. Enligt denna ordning skulle för varje inspektör av skolöverstyrelsen ett visst maximibelopp till resor för år bestämmas. Dessutom skulle skolöverstyrelsen tillse, att av reservationsanslaget ett visst belopp skulle stå till buds, därest för någon inspektör det bestämda beloppet ej skulle räcka till de för honom nödvändiga resorna, i vilket fall han på särskild framställning skulle kunna få ytterligare anslag.

Det är tydligt, att en sådan ordning skulle bli icke blott hinderlig utan också tung och byråkratisk. Man torde kunna utgå ifrån att överstyrelsen för att främja det ändamål, för vilket folkskolinspektionen är till,

vid sin första fördelning av anslaget ville tilldela varje inspektör så stort belopp som möjligt. Men härigenom kunde lätt den situationen uppstå, att vid slutet av budgetåret några medel till resor icke voro tillgängliga. Det skulle då kunna inträffa, att ett skolråd, som tillkallat inspektören för en viktig angelägenhet, finge till svar, att staten icke tillåte inspektören att resa. Det vore ej förvånande, om man ute i skoldistriktet skulle hava svårt att förstå en dylik ordning. Om överstyrelsen till undvikande av sådana situationer som den nämnda ansåge sig nödsakad att reservera ett mera avsevärt belopp för sådana oförutsedda behov, bleve följden tydligen den, att de belopp, som kunde lämnas till de regelbundna resorna, bleve så begränsade, att huvudändamålet med folkskolinspektionen kunde äventyras. För övrigt föreligger med den föreslagna ordningen också den faran, att ett brådskande besök icke skulle kunna komma till stånd, därför att det nödvändiga medgivandet från överstyrelsen icke hunne inhämtas.

Av det sagda framgår, att den ordning i förevarande hänseende, som departementschefen förordat, enligt min mening skulle bliva till skada för vårt folkskoleväsen och kunna leda till åsidosättande av viktiga statsintressen samt stå i strid mot folkskolinspektionens i instruktionen fastställda uppgift. Med det sagda har jag dock icke velat förneka, att icke större planmässighet i fråga om folkskolinspektörernas resor bör eftersträvas. Det synes mig därför lämpligt, att mera ingående föreskrifter angående inspektörernas resor lämnas av skolöverstyrelsen och att därvid tillses, att resplanerna uppgöras med största hänsyn till nödig sparsamhet samt, i den utsträckning så är lämpligt, efter enhetliga grunder för hela landet. Sker detta, torde anslaget till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, då detta, såsom av departementschefen framhålles, av vissa skäl under alla omständigheter kan väntas nedgå, kunna hållas ungefär vid det belopp, som i statsverkspropositionen upptagits, utan att anslaget göres till reservationsanslag, och det ur budgetssynpunkt eftersträfvade syftet alltså vinnas. Om anslaget får behålla karaktär av förslagsanslag, undvikas emellertid de olägenheter, som i det föregående angivits.

Med stöd av det anförda får jag härmed vördsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta

att i riksstaten bibehålla ett ordinarie förslagsanslag till resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer samt uppföra detsamma med ett belopp av 250,000 kronor.

Stockholm den 21 januari 1924.

O. H. Waldén.